

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڈا

مارچ ۲۰۲۲ ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

دملا اميرديوان

ملا امير او دپوان يې

دملا امير د دپوان دغه نسخه ، چې ماد چاپ له پاره تياره كړه ، ماته د ۱۳۲۵ ش كال په سر كې په كندهار كې لاس ته راغله او تركتولو وروسته يې راته څرگنده سوه چې دانسخه دارواښاد حاجي دوست محمد پرېڅ له كتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرڅنډو كښلې و^۲.

دملا امير دپوان دحجم له مخې وړوکی دپوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمو نه لري خودالفېي دټولو پټيو غزلي پكښې سته . دپای پاني يې د (ياء) ردیف ته رسېدلي دي خو څو پاني يې كڼو دي . مادانسخه تر موندلو څو مياشتې وروسته دزېري په جريده (د۱۳۲۵ ش كال ۹ - ۱۰ گڼه) كې معرفي كړه او دهغې ليكنې لنډيز دلته مكرر انقلوم :

^۱ حاجي دوست محمد پرېڅ دسراج الملت والدين امير حبيب الله خان دپاچهۍ په دوهم كال (۱۲۸۲ ش) په كندهار كې زېږېدلی او دظاهرشاه دپاچهۍ په شپږدېرشم كال (۱۳۴۸ ش) په كندهار كې وفات او پخپله پلرنۍ هديره كې ښخ دئ . پلار يې قيام الدين خان اونيکه يې محمد يوسف اخوندزاده نومېدی . دحاجي دوست محمد پرېڅ پېشه سوداگري وه او دڅورلسمې هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو كلونو كې يې د كندهار د شاه بازار په ختيځه راسه كې دپونبلي چارو شمال ته د خارجي بوټونو پلورنځی درلود . حاجي صاحب په پښتو ژبه د نثر په برخه كې قلم چلاوه او يوه غني كتابخانه يې درلوده چې د پښتو وپارسي و عربي ژبو خطي نوادريې پكښې خوندي كړي وو . دده كتابتون په كندهار كې دارواښاد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مړ) تركتابتون وروسته دخطي نسخو د كيفيت او كميت له دركه مشهوره كتابخانه وه . دبايزيدروښان نوې موندل سوې رساله ، چې دعلم درسا لې په نامه په ۱۳۲۴ ش كال دارواښاد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په كابل كې خپره سوه ، دحاجي دوست محمد پرېڅ له كتابتون څخه راوتلې وه . دحاجي دوست محمد پرېڅ زوی نور احمد پرېڅ هم دپښتو ژبې ليكوال او دطالع افغان اخبار پر كاره همكارو . نور احمد پرېڅ په ځواني كې مړ سو (دی بايد له ارواښاد پوهاند ډاکټر نور احمد پرېڅ سره مغالطه نه سي) .

^۲ زه (هوتک) د نوموړي ليک دده د کتابتون دنورونسخودکتلوله خاطره پېژنم اوزماپه کتابتون كې دحاجي دوست محمد پرېڅ په قلم داخوند دروېزه دمخزن الاسلام ځيني برخي سته چې دخپل کتابتون ديوې نسخې اودارواښاد سلېمي د کتابتون دکومي نسخې تر مقابله کولو وروسته يې ياداښت كړي دي . دحاجي صاحب مرحوم ليک په نسبتاً ښکلو خطونو كې راتلای سي .

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خور لسمي هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي يوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان يې درلود او شعرونه يې دخلکو خولوته لوېدلي وو . هسي خوپه پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امير) او (امير محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خوپياوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امير په نامه يو شاعر معرفي کړی دئ ، چي زموږ تریبـحـث لاندې ملا امير سره يې ځيني گډه وجوهات سته . دی ليکي :^۳ امير په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب يې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي تاکلاي شو او عمر يې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دې . له دېوانه څخه يې معلومېږي ، چي د ژوند وروستي کلونه يې په گرش (هيلمند) کښي تير کړي دي .^۵

ددغي ليکني په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبيات پښتو)) محترم مولف هم دده يادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امير د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بيتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امير) او (ملا امير) به يوسړی وي . د (امير) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد ليکي ، چي ظريفه او شوخه طبعه يې درلوده . د ملا امير په دېوان کي مادظرافت او شوخی صريحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نژدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امير په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دئ ، چي د کندهار ښار لويديځ لورته پروت دئ .
شاوخوا يې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تاليفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷-۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دئ . فارسي دېوان يې چاپ سوی دئ . زما (هوتک) سره يې يوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائيب الحکومه سعد الدين خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمانيست د (محمد رحيم الکوزي قندهاري الاصل ساکن هرات) په قلم ليکل سوی دئ .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دئ ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زيري) جريده کي خپره سوی ده ، بياتکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړي او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به يو وخت سموم . دادئ اوس اووه ويستمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوی ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دی د ((ملا امير)) په نامه دموجوده دېوان له مخي تاسي ته دريپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښی دی. ديوان مردف او دپای له خوانيمگري دی. دوروستی پاني رکاب يې (خما مقصود) ليکلی دی، چي دا کلمات دراتلونکي مخ دلومري بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او دې پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلوميري. څرنگه، چي دېوان نيمگري دی، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پرڅنډو څوځايه ۱۳۲۷ او يوځای ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي دابه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسيري او د (ی) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نوښايي دغه بيتونه به په هغو پانوکي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دی:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ دنهرسراج دويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا اميرپه هيلمندکي هم استوگنه کړې ده او احتمالا په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گويي ده په قرآن کښي بيان کړي پاک مولا

++++

له د پوان څخه يې مادده د ژوند په باب زيات مشخص ټکي ونه موندل .
دامير حبيب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) يادونه يې خوځايه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امير دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ يم

او يا:

د پردي عــــمرد امير حبيب الله وي
تر سايه لاندي ناست امتيان ستا محمد
تل مشغول د قندهار پــــه آبا دي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امير فقير دو عاگوى ده هر صبا محمد

د نهر سراج واله (ويا له) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهيلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف ديوي غزلي مقطع داسي ده:

د يار لس صدی هــــم شپږ ويشت کاله
وو تېر شوي ملا امير بيان کوي له هره باب

⁶ ((دوعاگوى)) بايد دوي څپې ولوستل سي.

⁷ حبيبي - عبدالحی پوهاند - دافغانستان تاريخي بېنېليک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هق كال داميرحيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دي ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دي سپين
ږيري دي ځكه وايي :

ملا امير په سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبۍ وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعارو ځخه يې معلومېږي ، چي
ملا امير په سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت دخداى نـهال پرخپل زرگي کړه
اوبـه يې په چشمه د شريعت
اسـم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشيده لـره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت دخداى پرخپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندورنه دئ.⁸

+++++

+

دادهغي ليکني لنډيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه⁸ (۱). تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه. اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو. دامتن اوخطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راوړساوه اومايپاله خانه سره کاناداته راوړ(۱۹۹۲ع). سرکال مي دکاغذوله منځه دامتن راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېرډم، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي.

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داخوتيکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ. دېوان يې له يوڅوغلورپرته نورټول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ.

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي . دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دئ اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي . بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اړخ زياتوب بي دشعري قابليت د نه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دئ . ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دئ چي وايي پخته کار سالک به بي په بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي . شاعرتي دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلومه لري (د ع رديف) خو ڳاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف) . شاعر دسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اود آيات وحديث په استشهاد وايي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطر ڊپره ده (د ه رديف) . دي دخطر ڳاي هم دخپلي تجربې او پوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف) .

شاعر غواري دڳينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اود خان له پاره د (کمينه ، دون همته) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي ، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي .

دملا اميرپه دپوان کي ديولتاريخي پيڻويادونه سوي ده چي مايي دلومري وارمرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان ، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار) . ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسپته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کارې.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملااميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد و په ثنا
په دهه — ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
ه — ربنده ل — ره لازم ثنا گويي ده
په ق — ران کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد — سلامه دي انعام وي
له ما خ — واره امتي پر خپل پېشوا
ه — م پر آل ه — م پر اصحابو دده باندي
ه — م پ — رواړه گذشته و و انبيا
که ظاهر — رباطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي س — رتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و ک — و خپل نفس ته
پر دغه — تقصير همېش ک — و ه ژړا
ښه محکمه پيال — ه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي ل — و يه بلا
شفقت د فقير و ع — ظ و نصيحت دی
زياتي نه ل — و ري قدرت د ضرب پر چا
راش — و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگ — ک — په په مجلس دا وليا
هر گناه ل — و زنگه — و نه پر زرگي دي
آيينه د زړه ل — و زنگه ک — و په صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي ک — و په
د — و حيد پر لار ت — و لای نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتريا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

دملا اميرديوان

گمراهان دزمانې تر حساب تېر دي
(ملا اميره) کناره شه له هر چا

که ساقې راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پرخپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونمی منظور کړې
معتکف دي ددرباریم هم ددریا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا همدی نښانې دپیغمبریا
هیخ دحسن سیال (بې) نشته په دنیا کښي
سیالی نه که ستالسه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یې ستالسه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق، تې¹¹ کړې اظهاریا
و دیدن ته دي محتاج شساه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنندانسه دزمانې یم
دبرمستان رندانسه دي ستا ددریا
عشق دي هسی سرگردان کرم په عالم کښي
نه پوهېرم په خپل نفع و ضرریا
بې صبري می شوه غالبه ستا په عشق کښي
قناعت پیاله که راکوړې پقدریا
دهجران په اورمی مه سیخه صنمه
(ملا امیر) که مفرح کړې په نظریا

¹¹ تې = ته یې

د ملا امير ديوان

صدقه شه صدقه شه دل و جان زما
 تـر ديدن و تـر ديدن دخيل جانان زما
 يـو ديدن و عاشقـانـو لره بس ده
 همپشه دوى ثناخوان دي د خوبان زما
 منتـظـر و رتـه و لارـدي بي اختياره
 كه معـمـور شي په ديدن دگل ريحان زما
 نه له سترگـو غايبـري نه په سترگو برابرده
 لار د عقل نشته چي خرگنده شي سبحان زما¹²
 هيڅ تعليم و عاشقـانـو و ته نه شي
 دواړه كـو نه دي پرې ايښي پر جانان زما
 شابـس شابـس د عـاشق پـر همت باندي
 چي يـك بين شـو يـك جهته پرميدان زما
 (ملا امير) غريب دو بين دئ تي¹³ يكيين كړه
 رب كريم ده هم رحيم ده هم رحمان زما

چي طالب شـوم د مـطلـوب
 په كال سلب شـوم مـسـلوب
 هسـي رنـغ را بانـدي را غـي
 په مثال لـكه ايووب
 د عشق دارنگ سـخـته زورده
 بي بصر كئ¹⁴ عشق يعقـوب
 كه معشـوق هر خو جـفـا كـري

¹² ددې بيت څپې د غزلي دنور وبيتود څپو پر پرته زياتي دي.

¹³ تي = ته بي

¹⁴ كي = كړئ

دملا اميرديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي همپوش ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنځه به روغ نه شي
بسي ديداره د محبوب
د عشق هسي غالب كارده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
بسه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لکه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گنا كه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلك په ظاهره پر آراسته وي
په باطن كي خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحردي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـواړي په قيامت
په اخلاص وپـه تصديق وکړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — په شی
که دې ترک ک — د د ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهیش باورنشته
په — مثال لکه تیزبادځي په سرعت
په دنیا پسي ه — لکه زمانه ده
ابلیس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانیان مي دي مشغ — ول دیارپه مینه
پروانه که د دنیا پ — زیان کثرت
اولیاء خ — دای نازولي په دوه کونه
بڼه دیداربه ورعطا ک — پي هم جنت
توکل مو پرخپل خ — دای زموږ مومانو
بې ل — خ — دایه تکیه نشته دراحت
بڼه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شیطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابلیس د بده خ — ویه
دده خ — وی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضاجوی شه د بڼه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پرخپل زړگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راځي په ط — ریقت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلورڅپي کم دی.

سوا = ماسوا . اوما سواد خدای تعالی له ذات پرته نور موجوداتو او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
معرفت مي شناخت د خدای پرخیل طاقت ده
(ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
نن دي واردي که پوهېږي د قرآن په تلاوت
عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
که راه روپې ســــم پر لار د شریعت شه
رهروي بې شریعته دئ سالک له²³ قباحت
ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
هیڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
موحدان مي مستقیم همبش پر جماعت وي
له بڼه خدایه وي ترسان هم له عذابه د قیامت
په لباس د حلیم پتې شه سر تر پاییه
د حلیم لباس دئ هر مومن له مرتبه د شرافت
حلیم خوی د انبیاء و اولیاء دئ که خبر یې
قه ر غضب خوی د شیطان دئ نه دئ خوی د ولایت
غافلان د یاره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
عاشقان صفت گویان د دلبرانو په دنیا هم آخرت
که تر عرش و کرسی لویه دي سینه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا یې

²² له تاثیرې = له تاثیره یې

²³ سالک له = سالک لره

دملا اميرديوان

سواء لله به هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
(ملا اميره) پر عمل هيڅ تکيه مه کړه فضل غواړه
دغه لوی فضل عظيم دئ چي يې درکړ هدايت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
تبر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
چي مشغوله پسه صلوت طبيات شو
هر گفتن يې درمرجان تر بنه دهان خوت
د امت غم يې زرغون پر پاک زرگي و
هېر يې نه و چي دربار ته د سبحان خوت
پر دربار د حق تعالی يې قدر ډېر دئ
وربخښلي يې امت ناز يې چلان خوت
گفتگوي د گوي مگوي يې سره و کړ
گوي بيان د شريعت دين يې روښان خوت
د مگوي خبري پتي له هر چا دي
پاک حبيب رب منع کړئ ډېر يې زيان خوت
طی شوه نه فلک اتلس کاله يوه شپه وه
بې مثالې بنه مجلس د دوی تر ميان خوت
پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
پنځه فرض²⁷ چي ادا پسه جماعت شي
خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
مومنانو امر ونهی ټول پر خای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهار کړدود)

²⁶ لري = لره يې ، ته يې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپي بايد ولوستل سي .

دملا اميرديوان

نصيحت د (ملا امير) پـردل و جان خوت

زمـور و تا ته دی سوالونه يا مغيث²⁸
له تا غـوارو ډک جامـونه يا مغيث
حاجتمند درتـه ولاړ دي بي شماره
فرياد رس يې، له تا غـوارې حاجتونه يا مغيث
حاجت زمـاده ستا رضا پـه دوارو کونو
د رضا دي طلبگار يـم په عمرونه يا مغيث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غـمونه يا مغيث
ر به قطع انتظار د خـوار عاشق کـرې
رحم و کړه ديدار و کړه ته پر و کړه کرمونه يا مغيث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کـښي
تر چشمانو يې خو ناب وهي مـوجونه يا مغيث
و خپل يار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
يو نظريې ستا دوا دئ د زخمونه يا مغيث
رد، قبول دواړه مـوقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکـمونه يا مغيث
مـومنان مي مقبولين پـه دوه جهان کـښي
د تقوی توکل ډېر دي اجر تـونه يا مغيث
ښه خلعت خدای د ايمان و مـور (ته) را کړئ
مور پـردا خلعت همپـش کړو شـکرتونه يا مغيث
پاک قرآن دي راستولئ لـوی انعام ده
پکښي ډېر د حل حرمت دي بيانـونه يا مغيث
زمور ايمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغيث (دميم په پښېن) فريادرس، هغه ذات چي فريادورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د (ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راتـــه ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هـــمه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنـــمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي تـــوبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي تـــوبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کج
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کج

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، وایم نشر³³
 بې صبري راخځه هېر صبر سکون کړ
 اوس له ډېرې تلوسې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلم و مېرې دنیکي هم داقبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په افتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندي اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ مامضی : تېرسوی وخت

³¹ وکړئ - وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ نشرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامـزاج شـو هـفته بيـ لـکه دـبلخ³⁵
 ستا وصال زمـاد واد هـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهند او جـلخ³⁶
 دو وصال کوخه دې کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـر کمه به تـبر بـرم
 لاربه خلاصه پـه غـره شي که پـه سلخ³⁷
 هـسي گـرم ده بازار د عـاشقانو
 سـور په نه شي د سياه بنديه بيخ کلخ³⁸
 و عـاشق ته بيـ ژا پـه برخه ورکړه
 تل بـه ژاړي چي پـه زړه بيـ خنجر خرخ
 هرگياه مي پـه باران خوشحالي کاندې
 (ملا امير) ده ډېر خو شحال په برف پـرخ³⁹

مـور و پـلار و تـه هـيڅ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبحان بي بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالدي نودئ حق ډېر وباسـه غچ
 بيامي حق داسـه تاذا نـوده بي شماره
 نـه محکم بي تـينگـوه لکه سپين گچ
 بيا حقونه پـر هر چا د علـما و

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته او سلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته يې بيا ورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورځه وايي

اولدته يې دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلی دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پـــریبل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه ته گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی در لـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال در لـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل و قال ډـــر خوشحال پړي
 وجاهل ته قیل و قـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هم سفالون⁴¹ هیخ
 در قیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــر پـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لو بدللو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزارولو په معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچنهان وهم سکون هیڅ
که مجنون غوندې صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه شوا خون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسوله نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي ټول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق په صفت مه شه ارجمند
گمنامي کړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څو لږ یذ طعام و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشراف و ښه ادب کړه
خبردار شه چې او ازنه کړې بلند
حرکات و سکنا ت که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خورت کړه که دانایې
په کار نه ده د دننیا پر بست و بند
پر دنیا بڼه پاته نه شي هیڅ و گړې
که دمت حکم پروسې دخاوند
د طاعت دي خدای در کړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا امیردیوان

خان محکم کـــر دخیل رب و بندگی ته
په عقبا بـــه نیک و بدشي درخـــرگند
بدبختی غلبه کـــرې پرهـــرچاده
(ملا امیره) خـــان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـــه زیان و سود
خیل دلبر لـــره ورتگ تاله بهـــبود
پایمال کـــرې عاشقان جـــفاد ترکو
زه پایمال یم هـــم اسیریم هـــم مفقود
محصل دمـــرگ که درشي سهل کارده
نه چي درومي ترا ســـمانه د عشق دود
بې وصاله خـــه ژوندون بندگي نه ده
دو وصال دپاره رده ســـرپر سجد
که د عـــجر بندگي کـــرې خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـــر لونگ عود
په هـــر غـــم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـــرق شو نمرو د
ســـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـــرې
په سبب د نفس هـــلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخـــرت زموږ پـــه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی دنافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبسـونيازمنو
لکه کوچ کوي سحاب پسه بهارزود
دغج جهازراته جوړکـرې خپل دلبرده
نه پوهېږم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
وجودي وحدت⁴⁷ مقام پرمنصوراغی
خني ورک فرق دواجد هم دموجود
خواربنده ده درمانده په دوه جهانه
(ملا امير) بيان کوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـره ټينگه تـرپولاد
خان يې يار کـره په زاري وپسه فرياد
ترکـوه خپله رضاديار لـسه پاره
پسه يوه نظر بسـه تاکاندي اوتاد⁴⁸
ودلـبرته دي معلوم ظاهر باطن ده
که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
هـر سرسي چي دپاکانومجلس غواړي
خان دي پاک کـري له هرخبته له فساد
هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
پرمالک يې قـدر د پروي تر شمشاد
که خـوک وکاندي نظر و حقيقت ته
بې له خدایه نـور مقصود هـمه برباد
غیرو باسـه له ميانه پـر لار سم خه

⁴⁶ دانيم بيتی دغزلي تر بحرخلورڅپي زيات دئ.

کېودته يې په اصل کي کنبلي دي: دريای کېود

⁴⁷ اصل: دوحده وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانويوه ډله ده اودنړۍ په څلور وگوتوکي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يا يې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به يې معمور شې په خپل مراد
ددنيا په جاه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تئ⁵⁰
خو آخـرزير زمين شـو بـي بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداي بادشاه کړ
بيا يې ترکه کړه دنيا په دين شونډاد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل کامل که لـري ياد
دانا قصص مي دئ دنيا، کامل ايمان دئ
تـه کامله ټينگوه ناقص نامراد⁵¹
کاملان چي جستجوي د آخرت کړي
نيک عمل يې دئ تـو بـه دلاري زاد
اول خـان ته نصيحت کړه بيا وبل ته
(ملا امير محمد) ژاړه په فرياد⁵²

کلمه مي ده ويلې ما پرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شو ده دادنيا محمد
(وه) راغلي ډېر دينونه تر تا وړاندي
ستاد دين محکمي تېره تر هر چا محمد
نه زمين ونه اسمان نه عرش و کرسی
امکان نه لـري چي بر به شي تر تا محمد
خداي در کـرې بلندي په دواړو کونو

⁵⁰ تئ = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل کي ليکلي دي: بي فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ژاړه په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه مه وارپوسوامحمد
ستاگره پوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگره پوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمسانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نورده حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي پاک مولا محمد
ته دغيبو خزانه وي په وحدت کنيي
له وحدت را بيرون شوي پرديا محمد
مابنده لسه لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردش فاعت دپاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي د جمله ووانبيا محمد
يولک خير و پشت زره دي لښکرو مقرر
ته دټولو هم سردار وي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار بمرحوم کړي په رشتيا محمد
ډک روی دزمين ولسه غفلته ياسروره
ستاددين روښنايي شوه ترعرش بالا محمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا شو هـ کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه رو بنانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه بنايي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عـفوه غـوارم معتکف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـري ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسـم محضه زمـور د نبي ده
پـه نگين کښي نـو شته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم د نورو نيم بيتيو په پرتله څلور څپې زيات دي

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د بادشاه دې برقرار وې
په سراج الملت والدین ده مسما محمد
ډېر دې عمر د امیر حبیب الله خان وې
تر سایه لاندې یې ناست امتیان ستا محمد
ر به اباد نائب صاحب لــــــرې تر ډېره⁵⁹
اخلاص کښ ده د پېشوا هم د بادشاه محمد
تل مشغول د کندهـــــــــــــــــار په ابادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نزدې ده
(ملا امیر) فقیر د وعاگوی ده هر سبام محمد

که له یاره پـــــــــــــــــریار راشي د وصال کاغذ
پرچشـــــــــــــــــمانو قبلوي د خان پایمال کاغذ
که عــــــــــــــــاشق لــــــره یې خط د قتل راشي
و عاشق ته معلــــــــــــــــومېږي ډېر د خیال کاغذ
د منصور چي عشق صادق و حال یې گوره
پاس پر سرد د ار خندان ورک و جنجال کاغذ
پایبوسی دي سخته گـــــــــــــــــرانه ده صنمه
زه به نسمة⁶⁰ و مخ تـــــــــــــــــه ستاد فال کاغذ
نادیده پــــــــــــــــرتامین شـــــــــــــــــومه جانانه
راستولی دي خپل دوست له⁶¹ د جمال کاغذ
که مي سرو مال برهم شي ستا په مینه
(ملا امیر) مي نه غـــــــــــــــــواړي د سرو مال کاغذ

⁵⁹ له نائب خڅه یې مراد د کندهار د هغه وخت نائب الحکومه سردار محمد عثمان خان دی.

⁶⁰ نسمة = نیسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشــــر سرور
ستادربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښنې نارې بــــه کاندې پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دې بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــور یم دواغو اړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال یم ياره مــــه شه مرور
پيدا شو ی زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړی مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه خپه ولو ستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو و بړويانو که ورگډ شوې
 پاکیزه به ځني ځې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هې⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تې و جيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي ترتوحيد سم برابر

جفادي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خودبه کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن ددلبر مثل بې⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتنې په اورتل سوځي اوس پرما خواراغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تې⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بې همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بې = به بې

⁶⁹ تې = ته بې

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—رندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—رې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—واهم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه ددیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—رې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—رپه تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظر بمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طایحی دکفار وده نار

د ملا امير ديوان

(ملا امير) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زکـوچۀ دار

ستا په عشق کښي قبلـوم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډي يم که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو ستا په مينه
اوس د عشق پراس همپش يم زرين سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خراب د عقبا کور
د نيکي په زراعت که خان کړي ستري
پاک الله به شي خوشـحاله هم غمخور⁷⁰
خووی د ترکو دئ چپاود عاشقانو
عاشقان واره مغموم په غم نسکور
رقيببان راتـه ولاړتـوره په لاس دي
نه بېرېم خدای را کړي د عشق اور
که يوزخم دخـطار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار هـزار کړم شل او کور
که محـرم زه د دربار دخپل اشناى شوم
په کار نه لـرم جنت حـور غلمان نور
هغه څوک چي مستغرق في الفيوضات شي
خان کړي پتـه د زمانې دشـروشور
يوگوره، يوبوله، يووينه، يوغـواره
(ملا اميره) يک بين شـه نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گـرم زم مست خمار

⁷⁰ غمخور ته يې په اصل کي کښلي دي: نبی علیه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک خان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واره وار
د تـــــوبې ونه که هر خـــــومپوه داره
ز مـــــاديار په رنگ به نه وي مپوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو خان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) خان سپاره پر حق ستار

خان بېغم کـــــرپه له دنیا خخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــهباز گذر که تر عرش لوړ
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شيطان ســـــرې شو خور
ربه راکاندي تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــرپه په خط پر
غریبي د دنیا بنـــــه ده تېرېده کـــــرپه
د محشر په روح مامه کـــــرپه غریب اړ
ستاد ربارد عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــرم په بد ککر

د ملا امیر دیوان

تشنه لب یـــم دوصل جامونه راکړه
ماسیراب کړه تردنمن مې کـــړه ته لوړ
چي هـــجران دي دوصل له مخه راغی
بې زحمته هنجه وړای نه شي کاکـــړ
هـــرسړی چي کسب وکاندي هلاک شي
په دهان کښي يې هـــرشى وي لکه گوړ
ســـتادربارده دپاکانو دودنيکانو
(ملا امير) ده گناه کار په گناه خړ

راشـــه زما دزړه همدمه وکـــړه ناز
لـــه رقيبې مې زړه تلـــخ ده لکه پياز
ستامحبت مې پت پـــه زړه کښي وساتلی
په آخـــر راخه فاش شو دزړه راز
گـــوياني له خپله ســـوزه دهرچاده
خه به وایم زمـــاهمت شولکه باز
چي درون دچـــاپخته دعشق په اورشي
عاقبت تـــردهان وزي درپه ناز
خه بنده خـــه يې همت خـــه يې طاقت ده
چي ستادرله به درشي عـــاشق پایواز
دامید په دریاب غـــرق لکه غواص يم
در به کله په لاس راکـــړي زما دمساز
جاهلـــان مې له طاعته غافلان دي
غفلت وړي گـــويامره دي په مجاز
(ملا اميره) گـــمنامي و خاکساري کړه
خپل خـــان بوله کم ترمخ هم تر تاز⁷¹

⁷¹ تاز: یوراز حشره ده. چورچورکه (پښتو پښتو تشریحی قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديدته زم ساڊ پرکڀري هوس
محروم مه کپر ما غريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گرانه لارده
گرانه نه ده چي فرياد کپر دم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونڊي کپري خاروخس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي دغم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډر وډ پرپس
هر مرغه چي وي ايله په هواگرزي
چي بندي شي گالوي بسند د قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فريادرس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس وناکس
دا يقين ده چي دم سرگ سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خسه خندا هوس

ستا په فضل به خلاص پرېم له خناس
تل جهاد ورسره کپر يم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کپري مسوس⁷² په ډر وسواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې ——— رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوښه نه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه وکره قیاس
 په تصدیق وپه اخلاص عبادت وکره
 ځان ساته قوی د بنمن لری خناس
 بنه صفا کور ره روح وزره په ذکر و فکر
 خپل دلبر لره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پیرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پاروس
 ستا په زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هوار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزني کيقباد هم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لره زنانو ته نگاه کره
 پر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سه هاره بيداري کره غفلت مه کره
 که غافل شوي پرتارغ کوي خروس
 که دي داد دولت نگاه کره ته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عياشۍ کې پاچهي کړې وه (غياث)
 د قيانوس: يو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کھف دده له بېرې له بناره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غياث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملاميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـر په دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـر په بد خفاش
که صادق یې امـر ونهی کـر په محکمه
په قـرآن کي نقش کـر ی دئ نقاش
خـو باطله مـد عا د د بنمن نه کـر ی
مـد عا د د بنمن دئ پـه شرعه پاش
ته آئینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بنـکاره شي بي تلاش
هر بنده چي په اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هر سپاهي وي تېر تر سر هم تر معاش
(ملا اميره) د و ن هـمته تـر هر چا یې
هسي کم یې د دنیا تـر ادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـرزي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا د خدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت د خدای ورپېش

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هبرپري
که مـــــجذوب شوې له تاپاته گاوومپش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عاشق بي که رب جذب کئ⁷⁷ درپش
که عاشق شـــــوي دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همپش
دخدای اسم ده سا کرتابه مسکور کړي
یک بيني ویک خو اني به کړي ستاکش
متنفر به له مخلـــــوق ظاهر باطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خو پش
بڼه بيان د جذب عشق ده مـــــومانو
(ملا امير) بي بيان وکئ⁷⁸ خيراندپش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړي فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پـــــه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پر معشوق سپک شي
پـــــروانه که ددنيا پـــــه خريد فروش
عشق هـــــغه دئ چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شيطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پـــــه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي بي رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق يې پسه طلب کښي
شب وروزد جفازه رکه ته نشو
همېشه بيان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بيان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خيال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنيا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جها نه راته هيڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوي دل و جان ده
جنگ آسان شود اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماريم
دنا کس اوس منت باري هم بارکش
رقيبان راته ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړي دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوي ستاپه لوري
منتظر درته ولاړيم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بياله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقيره

80 قرش: د يوې سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شیرين ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل په اخلاص
خان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت به درپيدا کـــړي ترسرتېره
ته به شې په دغه درکلان خواص
که دي ســـرله تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا به پيدا کـــړي دسرقصاص
په طلب کښي دوصال که څـــوک فناشي
رب به ورکـــړي درجه دخاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
په مثال لکه چي نـــرم ده رصاص⁸⁸
راشه پرېرډه دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نه وليد بن عاص
ددنيا محبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه ترکه دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له خـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سرعوض
زه عـــاشق يم منتظر ستا وديدن ته
ستا په ديد ستا په رضا لـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زما صنمه
زه خـــوشحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان په هجران سوي دي دلېره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصاص: قلعي (بيورازفلز).

دملا اميرديوان

هغه څو ځو ک چي توانگر په قناعت شي
زړه يې خالص شي د دنيا له سخت مرض
دانايانو لره لراشاره بس ده⁸⁴
(ملا اميره) جا هلان دي په زړه قبض

وخپل ياروت ته ژراده زمافقط
توکل پرتا، نه پرېل چاده زمافقط
بنه مي يار بنه يې ديدارده بې مثاله
ستاديدار ته ډېره تمنداده زمافقط
محروم ستاله ديداره هغه څوک دي
چي کافروي دي دننمن ستاده زمافقط
تل دزړه ډېگ په جوش د عشق په اور
ترچشانو مي خوناب گاه وبيگاه ده زمافقط
پخته کار عاشقان موج لکه درياب کړي
ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زمافقط
منصفان که انصاف وکړي په خپل ځان کښي
هيڅ منت به نه پرتاونه پرماده زمافقط
په عالم کښي منت بار شوي (ملا اميره)
د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زمافقط

څو به گور زمه ژوندي پردا بساط
طمع نه کورم چي پيدا به کورم نشاط
شيرين عمر په غفلت راباندي تېر شو
نه مي وکړه بنه تقوا واحتياط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لراشاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بنه تقوا وعبادت احتياط

دملا امیردیوان

دنیا خای د کوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـرپه واره صرف په عبادت کبني
تبر بـه شې د باد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه و بره نه کرای
که له یار سره یې نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تیره تیغ کـرپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډېر بـه خو کـرې انبساط

د عشق بار ز مـا په شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـما شاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یې دام دزلـفوا یبني
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شو ز ما و خان ته
نیک عمل ده ز ما و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت مي د باد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـرم ز ما تخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـرپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس یم سخت غلیظ
نن تناب دو وصال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډېر د یار مخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یې نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کنبلي دي: هرچه در قرآن نوشته شده است، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع ییم د دیدار لرمه طمع
زه بلبل ییم د گلزار لرمه طمع
سیاحان چي سیاحت پر زمین کاندې
زه سیاح ییم د بهار لرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سینه کښي
زه عاشق د فیضانوار لرمه طمع
چي تشهیرا اختیاروي هغه خامان دي
زه پخته د گمنامیه، د قرار لرمه طمع
نابالغ فقیران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالغ د بنه رفعتار لرمه طمع
په طریقت کښي نابالغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طریقت ییم د دستار لرمه طمع
کمینه بنده دخداي (ملا امیره) فقیره
د تاخون په وینو سور لکه انار لرمه طمع

دلاله په شان زما داده د زړه داغ
ستاد عشق له غمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شان طلب کوم د گلو
که مي ولیدای د یار د حسن باغ
که صدف رنگه سینه شو ه د چا صافه
په صدف کښي دروښان وي لکه چراغ
د حقیقت پسر گلستان بلبلان گرزې
کله ښایي چي ورگډ به شي تورزاغ
(ملا امیر) غریب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندي طواف
له ازله قاسم کـري بـنه قسمت ده
کافـران به په عذاب مومن معاف
پرزاهـد و باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـمه ده واره عشق ، و کـره انصاف
د زاهـد و کفاف قـوت و لايموت دي
پـه زيادت بي حکـم کـبري د اسراف
سرگـردان اهل دنيا دي په طلب کـنبي
مـورپه نه شي مگر خاک شوشکم ناف
خـدای دي صبر قناعت زما روزي کـري
(مـلا اميره) لـه خپل نفسه کـره خلاف

که صادق بي له گناه کـره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـره نفس ضعيف
دنيکانو و محبت دـخان عادت کـره
خـدای دي نه کاندي گـمراه د چا حريف
د جاهـلو له صحبتـه بـعيد گـرزه
په صحبت بـه دنيکانو شـي لطيف

⁸⁹ نيايي چاپ وي ؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــــــــــله که دانایې
 په خپل ځان کـــــــــــــره جامه د عشق لفیف
 پـــــــــــــه ویل د محققانـــــــــــــو فـــــــــــــهم وکړه
 هـــــــــــــر گفتن یې تـــــــــــــر مرجان و در ظریف
 هـــــــــــــر کامل له خپله ســـــــــــــوزه تصنیف کړی
 ناقابل ده (مـــــــــــــلا امیر) کـــــــــــــوي تصنیف

ماچي و خوړل ديــــــــــــار د لاس تریاق
 راخڅه ورک شـــــــــــــو و وخت د صبح و د اشراق
 ستاله حبه ما سیوا شوه فـــــــــــــر اموشه
 بیا پـــــــــــــه یاد دیار شیرین دهـــــــــــــان بزاق⁹⁰
 سرگردان و پای دوان شوم په عالم کنبی
 د عشق آس می خابک ولید تـــــــــــــر براق
 چي وصال می د دلبری په کـــــــــــــوڅه وشو
 دا خــــــــــــلاص پــــــــــــرمیدان پاته شومه طاق
 له هـــــــــــــغه پس خوشحالی شوله را پېښه
 بیامی ولید ځان جـــــــــــــهان شومه آفاق⁹¹
 په ظاهر صورت مشغول یم له عالمه
 ذمیمه شـــــــــــــوله بدل پـــــــــــــه نېک اخلاق
 (مـــــــــــــلا امیر) ده مـــــــــــــدرس د عشق په علم
 دهـــــــــــــر بیت ثواب دې⁹² ډېر شي تر عتاق⁹³

ســــــــــــتاد وصل د گلشن زمــــــــــــاشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کنبلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي بې

⁹³ عتاق: د مينځواو مريانوا آزادول

دملااميرديوان

خه به واييم دهجران دلوي فراق
زه ترسروتر مال و خپل جانان ته
خداي دي نه كاندي زماق سول په نفاق
په ژراسره زمابوتي کاني ژاري
خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
بد عمل زم احجاب ديار له مخ شو
ورکپده دي د حجاب په نیک اوراق
د توحيد په درياب غرق شه حجاب نشته
بسه وصال به دي روزي کاندې رزاق
د قسمت برخي وه رچاته رسپري
منتظ ورت ته ولاړ دي سول عشاق
دوه جهان چي له تاهير شوه (ملااميره)
خه په کار دئ خراسان ملک د عراق

بي جذب الهي به خوک پيدا کړي د زړه چاک
هغه به مجذوب کړي چي بي رب که سينه پاک
عامل د شريعت شه ته خضوع و انقياد کړه
تمثيل دامرکاندي زياتي نه لري هيڅ واک
که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
هغه (مي) بختورده چي دي تير تر نام و ننگ شي
محکمه شريعت وي پخپل دين کني وي چالاک
د عشق مثال غمی ده دوه جهانه قيمت نه دئ
فرض (بي) پتهپده دي چي له تانه شي بيباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال داليا و گذشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېرشوی ترننه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گريزي گربوان چاک
خپل نفس ورته وايي تر تانشته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شيرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز ماني دي مبتلاخه ورته شاک

من وعن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر د اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روجي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت در روجي ډېر دئ که پورورغي سالک
پر (ملا امير) چي راغي همپشه ده فرحناک

هرمريددي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندي و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريددي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پرنواقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پرخان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
دسلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه د حق باطل

رانبکاره شوه داشنه ای حسن جميل
محسنات د دنيا شوه خو وار و ذليل
بنايستي دد وار و کونو سرکوزي که
چي بي وليد زماديار حسن اصیل
په کامل صفت موصوف زماد لبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په وهېرم چي قصير شي که طویل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رود نيل
سرو مال زمافديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطيل

⁹⁷ معرا: لوخ لپړ

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خودبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق دمعشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم دعشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
دظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيخ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
خان ملبوس دېپې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

دساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانود بلبلوچونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن یوم بل گلشن خه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نوشته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانواريه واروينم
مومنانو مومني په عشق پيدا كړه
په عقبايي لويه گټه د ديداروينم
له ديدار خخه محروم ټول كافران دي
عشق بي نشته دوى مقهوره د قهاروينم
بسه شيرين بيان د عشق ده (ملا اميره)
راشه وخت كوتاه دئ اوس تلواروينم

خدای را كړي پاكيزه دين د اسلام
دغه رحيم درحمان ده لوى انعام
جماعت مي طريقه د پاك رسول ده
خبردار شه لـمـونـخـ و نه كړي بي امام
تاركان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسـتـغـفـار و ايه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي دنبي خير الانام
توكل تقوا همپش پرخان لازم كړه
د بنمن بند كړه د خضوع په محكم دام
بيامنقاد د خپل پادشاه شه كه دانايي
محكومي ته همپشه كړه د حكام
(ملا امير) غريب دو عاگوى دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح وشام

ديارديد لـره ورځـم بي پروبال يم
له ديدنه بي شـرمـمـېـم بي جمال يم

د ملا امیر دیوان

زه غلام ییم بېکاره دیار په کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال ییم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
یاره ته مي کړه قبول زه ډېر ملال ییم
رقیبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستاد ربار لره درختم بند په جنجال ییم
در قیب له هـمراهیـمـي سل توبې دي
نادیده یار مین کړی پرشین خال ییم
کیمیاگر (دي) دکیمیا په طلب گزوي
دیار وصل زمـاکیمیا په قیل و قال ییم
عاشقان کیمیاگران طلب دیار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال ییم
د تغییر تبدیل لار نشته زمـاویار ته
په طلب بی دوصلت و دوصلال ییم
حیران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال ییم
زه منکر له بندگي د نفس شیطان ییم
(ملا امیر محمد) بنده د ذوالجلال ییم

په ظاهر غریب مـلاباطن ملنگ ییم
په اسم ذات سره خوشبویه تر لونگ ییم
لوی اقلیم د مومن زړه ده بی پایانه
وربې¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ ییم
که لښکر د د بنمن ډېر ده هیڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ ییم

¹⁰⁰ وربې = ورپه بې

دملا اميرديوان

پنڄه غشي مي پنڄه فـرض لمونڄونه
که ماتينگ کـر هـه ولاڙديار پرتنگ يم
ديارنگ مي جـماعت دپاک رسول ده
مومنان بي¹⁰¹ تينگ ووه ناصح لنگ يم
پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
پرې بي نه ږدم که هرڅوپه صورت خورنگ يم
که وصلت له ياره غـوارې لارده ده
که مي تينگه کـر هـه دالارباد شاه اورنگ يم
افضل کړي خدای زمـوردين ترکل اديانو
که عامل دشريعت شـوم زه خوشرنگ يم
ستاد عشق له زخمه سورلکه سورگل يم
عاشقان دي واره سره ، نه چي زه رنگ يم
دو وصال طلب لازم پـرمـما غريب ده
دهجران په اوردي سوي خـوار پتنگ يم
همراهي دي دينانوپه کار نه ده
بهتر د اچي له بي دينو څخه پرڅنگ يم
که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
خورند سره همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
دسراج الملت والدين بنه دبدبه ده
(ملا امير) دده دو عاگوي نه دپرتنگ يم

کباب کـرې دئ زمـازره اوردهجران
دغه اورهـجران ديارغوارم تاوان
په عـوض کنبی وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بي = به بي

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سرلگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لهره سل روح د خان پيدا شي
همگي به کي¹⁰³ فديه تر خپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصود نه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيا بي سپورکاندي د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېر شي
پروانه کړي د دنيا په سـود و زيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اوردي کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سـيله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دي کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سـوخي رقيب لعين
بي تکليفه هېڅ قاصد مقصود نه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

دملا اميرديوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق په اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده په رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کارزړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنډمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غماز نه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالتي نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگارزه خو اړبنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناه کار غواړي غفران

چي خالق تخليق وکړئ¹⁰⁵ زمـــــاد ژوندون
بيا عاشق يې پرځان کړم راغی بېلتون
په خپل عشق سره طالب زه دوصال شوم
شب وروزيم سرگـــــردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـــــاپه باب قلم څه کنبلي
چي يو غم وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خو ب خندا شوه ستاله حبه
په کار نه ده دي د دنيا پر نعمتون
نـــــور غمونه راڅخه هېر ديار غمو کړه
يار نيولی دئ له منځ ســـــل حجابون
محرمات شېهناک شـــــوه سل حجابه
له مذکور ه تقـــــوا کاندې صالحون
په نصيب د عـــــاشقان و عجز و نياز ده
ديار حبه د عـــــاشقان ووده ژوندون
تل مشغول ديار پـــــه وصل صادقان دي
سمندر غـــــوندي ساکن اور يې مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تالـــــه اور د عشق صابون

معشوقـــــان د عـــــاشقان ووقا تلان
بې تقصيره ځني يـــــوسي دل و جان
په عالم کنبې سرگـــــردان گريان وي
بيا يې قـــــوت وي د زړه وينه دخپل ځان

¹⁰⁵ وکړئ = وکړی

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار په مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پرحرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگرېوان
دوه جـهانه ځني هېر شي بې دلـبره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړې نام و ننگ وي
مـرتبه يې وي بلنده تـراسمان
په اول کښي محبت بيا گـمنامي ده
(ملا اميره) گـمنام شـه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـه نارو
ديار ديد پر مـاشيرين ، تـرقند مسرو
درقيب پـه محبوسـي بـه هيڅ بند نه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پر مخ خپرې کړې
عـاشقان سينه سـوزان په اند پښنو
رقيب يې راتـه کښېنول په څنگ کښي
اوس مي ولي په تـکړو¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـدبختي درقيب دا وه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـرله او رو
بيا يې وکـر تـکبر پـه سجده کښي
په کار نه شـو عبادت دډېر کلو
رقيب يې د بڼـمنان د پاک ايـمان دي
(ملا امير محمد ه) ځـغله پـه گامو

دملاميرديوان

خال دي ايڻسي دئ پــــه ميان کڻبي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب کڙمه ليلو
 ودربارته دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولاڙبه نه شــــم مگرديدراکڙي خيالو
 منتظردي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــرزمه محرومــــه له کتو
 ياره جــــوره شڪوفه پــــه زمستان کڙه
 اوک نه وي جان دــــمــــاغ مي کڙه خوشبو
 جــــدايي ديارترخه وصال شيرين ده
 که يــــوخله وصال کاندي نن پېرزو
 عــــاشقان دي شهــــبازان ديارپه مينه
 سرگــــردان دي پرزمين پرلــــويو غرو
 ربه روي ستاددوستانــــوممي دروري
 عــــاشقان کــــڙه منورپه انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملاميره) عــــفو غــــواڙه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زږه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخه يووږ غــــم بې نورولگاوو
 خوشحالي دزندگي را پوري غــــم شوه
 غم بې درونده هجران زور پــــرما پورولگاوو
 دنفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږڅه تصرف سوي دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زماد لږه

ملاميره عفو غواڙه په چراو په زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجې سره سم کښلي دئ اوسنی ليکدود بې (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجہتی بیا پرما زروولگا و
مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
دمعشوق پسه طلب ستري عاشقان ده
(ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ مونا نو دخپل رب ثنا گو بی کو و
محکمہ پرخیل دین شو و بادشاه ته دو عا گو بی کو و
راغلی اروسان دی دوی و مور و ته حیران دی¹⁰⁹
غیرت د دین به و کړ و مور به هم پهلوانی کو و
حیات دی ز مور بادشاه و ی کل اسباب برابر وینم
قتل به کفار کړ و مور پردوی شمشیر بازی کو و
پر خلافت د چار یار دی محکم ز مور بادشاه و ی
مغلوب دی کافران شی چی پردوی مور غالبی کو و
بد بخته کافران دی نا امید له قرآن دی
فتح به خدای را کړی د قرآن مور پیروی کو و
انگریز که اروسان دی ز مور جنگ خنخه ترسان دی
مومنان ټول شیران دی اوس پردوی به چا بکی کو و
ترسان می اروسان دی دلا وره مومنان دی
غازیان منتظران دی مور دوی ته کار سازی کو و

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کی افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخی مدار کوسره سمه نه خپزی. دشاعر مراد به یاپه سیمه کی دبلشویکی نفوذ دخپربدو خطرو ی اودی به بی دروس دتجاوز په نامه تعبیر و ی اویا به نو بردر قد باندي دروسانو پوځی تبری ته اشاره و ی. دغه واقعہ دغازی امان الله خان د پاچهی په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پورې دشاعر ژوند هم یقیني کېدلای سی؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
 بی جنگه بی نه پر برد و دخپل دین مورغاوری کوو
 قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
 سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمی کوو

تريوسف ډېر نيايسته زمـوړ پيغمبرو
 ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
 غلبه دنـوړيې تېره تـر هر چاوه
 په خـوبانو کښي خرگند لکه زيړ لـمرو
 دوحدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
 نه بيې مـثل پـرزمين لکه نـبـترو
 دکـمال پـه مېوه پره دغه درخته
 مـومنانومي نوش کـپري بـه ثـمرو
 شا کـران د دې مېوي به سـربلندوي
 تورزاغان له دې مېوي خـخه کورکـرو
 مومنان دي خدای غافل په دین کښي نه کپري
 غـافلان لـه خپله دینه گاو و خـرو
 دطاعت بارچي بابا آدم پـه شا کـر
 مـومنان بي¹¹⁰ قبلوي بارد پـدرو
 مـومني ده نيکنامي د عـقبا گـته
 مـومنانو تپينگه کـپره که مي ضررو
 دنبي پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
 سپی رقيب ثابتـه نه شـولوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي په لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بڼهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کوته وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ په لاس ونیسه محکمه
 درایله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگردانه له خپل نفسه ډېر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مې پرېږده گرم ويخ ته

د دنیا که جستجوی پردا جهان که¹¹⁵
 که خدای هېروي آخرت لره تاوان که
 پر جهان باندي ژړا ديار له حبه
 دا ژړا د محبت دخدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عا شق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نېسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد (ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنیا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضدین (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځای اورا و به کله مکان که
دادنیا که پخپل فک رگلستان کړي
عاقبت به يې خراب دم رگ خزان که
منزه دئ عشق د نفس له خوی خصلته
دامشکل ده چي دیده څوک بې چشمان که
جاهلانویه دنیا دین بدل کړي
ددنیا هر پرده نه که دین نسیان که
که دانایي پخپل سرنیسه لاسونه
وجاهل ته نصیحت پر عالمان که
ناصحان که نصیحت د دین بیان کړي
(ملا امیر) به یې قبول پر دل و جان که

محبت د خدای دوستان بې خدای نه که
په يوه زړه کښي به دوه محبت ځای نه که
په ظاهر و روي له عالم باطن له حقه
مشاهده يې له خدایه بل رای نه که
چي توانگر د قناعت په خزانه شي
هيڅ کذر به د غنیانو په سرای نه که
احتیاجي بې خپله ربه د بل نه که
روح و جان به بې له خدایه فدای نه که
عاشقان دي طالبان دیار د وصل
که واصل شي و معشوق ته وای وای نه که
په کوڅه کښي د معشوق حیران ولاړوي
خوښ خرم وي په حیرت کښي هم تلاي نه که
حال و قبال دي موافق شه (ملا امیره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خود بين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او ازونه
يار زمبابې وفا پسه جفادی عالمه
نقصان کل زمماخپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژراپسي مرمه
دبلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجووي رهبري دي غوارمه
که ما خلاص په اخلاص کړي دغم له بارونه
ما غريب کره بعیدله شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا حبيب پر بنندم سرما لونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب دکفار و ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هغه و شفيق
يار غار دسردارد هجرت په مز لونه
پتولو خو بوان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فراق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کردار تر جمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خوبان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شو عيان د (امير) په زبان
خوش لسان درفشان د جانان صفتونه

د عشق اورمي پزرزگي وکړه پوښتنه
زما پر حال په چابکي وکړه پوښتنه
شپږد اغونه عشق را کړي پرسينه دي
دا زخمو نه دمـرگي وکړه پوښتنه
ورنځورتـه که دوا د ديدن ورکړي
زما د واده پر هېزي وکړه پوښتنه
بيکاره غلام دياريم ورته ژاړم
نن د غلام پر بېکاري وکړه پوښتنه
هيڅ حاجت زما په کار و خدمت نشته
زما ژړا يار خوښوي وکړه پوښتنه
درقيب د لاسه ډرپړه زړه غمجن يم
نن زما پر غمگيني وکړه پوښتنه
عشق جـهازشوگله يې کړم په محبت کښي
ته مهريان شه پر غرقې وکړه پوښتنه
(ملا امير) په سپينه زېره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبي وکړه پوښتنه

الماسي خنجر په لاس زما د دلبرده
عاشقان په قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خواري د سوزگداز شي
خو د به ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هغه څوک چي وي بېغم ديار له فکـره
سـرې نه ده په مثال د گاو خرده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسروم سال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړې پرخپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړې روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته نارده ده
نن دي وارده چي راکب پـرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کــمبختان مي غــافلان ديار له ذکره
 لــغزیده وي و خپل نفس ته مسخره ده
 پــر همت د زاهدانو آفرين شه
 نفس شيطان يې پــه عذاب بنه تماشه ده
 پيروي د پاک قــران مــوپه نصيب کړي
 چي همبش ز مورپه خــوله و رد وظيفه ده
 په نصيب مــوشفاعت د پاک رسول کړي
 پاک سبحان بې کي¹¹⁸ خوشحال کړي و عده ده
 له دې خپلي بــد بختي خخه په عذاب يم
 گيله نشته پر هــر چا مي توره شپه ده
 هــر عاشق شيرين گفتن شيرين زبانه
 (ملا امير) مي درياشي ډکې¹¹⁹ ســينه ده

هغه څوک چي صادقــان وي ستاپه مينه
 محبت بې¹²⁰ همبشه پــرخپل يار وینه
 اول حال د سالک دادئ اي درو پــشه
 چي پــه حــب کي دخپل شيخ به فناه شينه
 حقيقت د حــب بې هلته ظاها ررېري
 چي د پاک رســول په شرعه عمل وینه
 دويم حال د صادق داده په محبت کښي
 چي د پاک نبي پــه حــب کښي فنا وینه
 دريم حال فنا فی الله بــولي طالبه
 بې له ياره مــاسواکل ترک و هینه

118 بې کي = به بې کړي

119 ډکې = ډکه بې

120 بې = به بې

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
چي خالي به له دې درو جو خوک وينه
هرچي لار د شريعت يې وي پرې ايښي
رهبر دده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
که باور دي پسه آيات و حديث کپري
ملحدي پسه طريقت کښي ډېره وينه
هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
پسه سپين منځ به آخرت لره ورځينه
خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
چي مقام دموحدی، مي روزي شينه
(ملا امير) غريب صادق کړي ستا په مينه
امان را کړي په توحيد کښي له لعينه

ستاد هجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
زړه مي زخمي داستاله لاسه دوايي غواړمه
دوايي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجو بې غواړمه
ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
سيروسلوک راباندي تېر شو مقبولي غواړمه
نفس و شيطان مي د بنمان ستامهرباني غواړمه
زم مشرب دنقشبند پير مجدد دي غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکښلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچندبه ســـــوزيمه نورمحمدي غوارمه
 درعشق توسوختيم دروصلت رهنمايي غوارمه
 عمرم عبث گذشت درطاعت عمرثاني غوارمه
 پيرمي اولاددعـــــمريارپيرقريشي غوارمه
 (ملا امير) خواربي دامنگيرزي¹²³ غلامي غوارمه

په خـــــويانـــــو کني کلانه راشه راشه
 زمـــــادزپه محبه گـــــرانه راشه راشه
 پيروي دي قبلـــــوم پـــــردوو چشمانو
 ته بي نورزمـــــاد چشمانه راشه راشه
 زماد پيرنـــــوربه رهبرشي ستا ترنوره
 ستانوربه شي رهبره ترسبحانه راشه راشه¹²⁴
 (دا) ستانـــــورده وسيله زماو وصال ته
 تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
 مـــــحبت ديارا فضل تـــــردوه جهانه
 ته بي زمـــــادزپه ارمانه راشه راشه
 په کامل صفت موصوف تـــــرکل عالم بي
 باطن نـــــورظاهـــــرانسانه راشه راشه
 ستا امت هـــــمبشه فـــــخرپه تاکاندي
 تـــــه ســـــرداري دنيا نه راشه راشه
 ډېردي قـــــدرهم حرمت پرخيل خالق ده
 کامـــــل ميره دخـــــوياننه راشه راشه
 کمينه امتي ســـــتاييم پاک رســـــوله
 زه (اميرمحمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زې = زه بي

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سـرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضی نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بيان د عشق کـومـه و سالک ته بيې بنيمه
مشتق له عشقيه دئ چي پيچان پربل شجرشي
عشقيه مي هغه شی ده چي غالب شي پرگياه
ذات دگياه ورک شي عشقيه مي پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لـري منصفه
که عشق باندي غالب شي ترگياه (بي) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته بيې زده کړه اي سالکه
يومي رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وايي چي نقصان د شريعت وي
ناري تجلې ويني پـه غلط مي گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وايي چي پر شرع مستقيم وي
شوارق به دانوار فيوضات باندي مطرشي
تميز ددي دوو گران دئ د خطر خای بيې دغه ده
سالـم به ترتبر پري هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امير) فقيريم په بيتوکـم بيانونه
محناج زه دو عايم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شوو له طاعته غافلان دي
ودين ته بيې شا کـرې په دنيا پسي روان دي
بيدارشئ مومنانـو لوی سفر لري په مخه
نکير منکر به درشي سوال جواب بيې په ايمان دي
کامل که دي ايمان وهيخ دي و بره خطر نشته

¹²⁵ عشق پيچان يورازگياه ده، چي پر نور وگلانور اتا وپري.

د ملا امير ديوان

راووزه ونيكي ته بد عمل دي د خان زيان دي
 فهم و كه (اي) مومنه عاقبت دادنيا پاته
 محصل دهرچا مرگ دي خني پاته يتيمان دي
 سپين زړه دي تورېري گناهونه دي ډېرېري
 صيقل (بي) اسم ذات ده شريعت كه پر اوړاندي
 پنځه روخي ژوندون دي عاقبت به روانېرو
 زاړه (ملا اميره) نفس شيطان دي د بنمنان دي

يوه درخته يې نهال كړه په قدرت كښي¹²⁶
 خلو رښاخ (بي) وريپدا كړه په زينت كښي
 هر (يو) رښاخ له گوناگون مېوي خخه پرده
 زاغان خني محروم بلبلان گډ په وصلت كښي
 بلبلان چي همېشه پر گل مين ملامت نه دي
 معطريې دل و جـان په حقيقت كښي
 چي بلبل غـوندي صادق په مينه نه شي
 دامشكل ده چي به گـډ شي په جنت كښي
 ساكنان دهغي درختي هغه څوك دي
 چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت كښي
 مـثال د درختي ذات د پاك حبيب ده
 چاياران يې خـلو رښاخه په قربت كښي
 بلبلان مي عـاشقان دخداي دوستان دي
 رب وركړې خـوشحالي په آخرت كښي
 زاغان مي كافـران منكر الحق دي
 محرومي شـوله ورپېښه په خلقت كښي
 په اول كښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل كې د (نې) په رديف كې وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار د غم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي بهرې پري گـرېوان راځي
دا دنيا که همگي گل وگلـزار شي
عـاقبت به شي فنا د مرگ خزان راځي
څه د غم ژوندون بي زما په قسمت را کړي
بي له ياره د عشق دو دمـي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسـمان راځي
سرگـردان و پايـدوان پـردا دنيا يمـه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـرگلـو زياتي تـماشـه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـرې نن د ژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گـريان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

د ملا امیر دیوان

ستا جـ فـادـه هـمـپـشـه مـا ژـړـوـي
ر قـيـبان پـه نـصـيـحـت مـا خـنـدـوـي
ز ه حـيـران يـم چـي ژړا کـړم کـه خـنـد اکـړم
نـه پـو هـېـږم چـي يـار ز مـا خـه خـوـنـسـوي
د جـرس لـه حـالـه حـال ز مـا مـعـلـوم شـو
تـر خـنـد ا ز مـا ژړا يـم ا ر قـبـلـوـي
د اد نـيـا د ژړا خـا ي چـي بـيـغـم نـه شـې
سـتـا ژړا لـسـر ه ا جـرت يـا ر د ر کـوـي
د ا جـرت حـسـاب مـي خـپـلـه ز نـد گـي د ه
عـاقـبـت د صـو رت حـجـاب پـا ر ه کـوـي
د مـحـشـر پـه ر و خ بـه نـيـک و بـد نـيـکـا ر ه شـي
د انـا يـان مـي نـيـک پـه بـد نـه بـد لـوـي
آئـيـنـه د زړه صـفـا کـړ ه لـه هـر ز نـگـه
(ملا اميره) خـدای ر حـمـان د ه ر حـم کـوـي

عـاشـقـان د ي بـيـمـار ان پـه زړه ز خـمـي
د د يـدن ز کـات غـو ا ر پـي پـه مـسـکـيـنـي
هـيـخ حـا جـت بـي د د نـيـا پـه چـا ر ه نـه و ي
نـه پـه کـا ر بـي و ي جـنـت غـلـمـان حـو رـي
د خـپـل يـا ر د يـدن بـي خـو نـس تـر د و ه جـهـان و ي
قـاسـم کـړـي بـنـه قـسـمـت د ئ ا ز لـي
د تـو حـيـد د بـا غ مـي هـر عـاشـق بـلـبـل د ه
و د ي بـا غ تـه بـل مـر غـه لـا ر نـه لـر ي
د گـلـانـو و سـيـل بـي بـه هـا ر ه نـشـتـه
د د يـد ا ر و خ لـو ي بـه هـا ر د ه کـا مـلـي
پـه نـصـيـب د ي بـنـه د يـد ا ر پـه لـو ي بـه هـا ر شـه

د ملا امیردیوان

(ملا امیره) جنت پر پرده د دیار شه محبتی¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردې غزلي وروسته دنسخې په پای کې د (زمامقصود) رکاب راغلی دئ خو نسخه پرهمدې ځای نيمگړې ده اوزه نه پوهېږم چې څو پانې به يې لوبدلي وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**